

Copia

1871

Celluèivel Cuselgpin!

reclamarum perria
d'in rapport dils uants
en Sujets d'aus dal
bourger cirquital al
cantun.

F. J. Signurs!

Er von che rischun a igl Rapport d'aus en de Signur Boschtge
Districtual ad Els F. J. Signurs igl qual Els han onus sub' ils
23e November 1870, karmes tier'essen ad Els k. k. Signurs ordaron
obligai Dengrazier per la a nus bunta deivla suspensium d'ada, che
podein era redonar e sentir ilo sentiment de nos vischins! il qual
ei ussa doventau et mes nus el stan desaver ad Els k. k. Sgu. per
meuns de Sgr. Boschtge Cantonal dar en nosa defensium e legitimaziun.

F. J. Signurs!

Signur Boschtge Districtual Seeli fa otens in Ludeivel
Cuselgpin igl ingres de sin Rapport s'ils 13^e ober 1870 che nos uaults
de meun sura, seo nus quels nommein segien

1. Segien rars e dars /: list: /
2. memia vegls (sche nus capin endrelg.) unbeständig: /
3. vendien alla fin /: fingen: /
4. la qualpa de quei segi igl Schlicht tractamen de quels uaults
5. la pisculaziun en quels, che impedeschi il crescher si plantas giufnas &c.

Sin igl sura s' pugns ei nosa risposta seo suonda:

- ad. 1. Segien rars! quei sarain era nus leider! aber podein era segerai e
musar era, che bucca nus seigien la qualpa de quei. Nos uaults de
meun sura ha igl suffel ruinau, et quei ina gronda de nies regardar.
Er von paues ons podera nagins sagir marchar en quels uaults /: ober
alura deira era nagins Boschtgies: / suenter suondont quels ei vegniun
pinau ord denter, e zoar enconter veglia dils beinpa tergionds vischins!
e cun zardar era dat ei persasez List: la qualpa de quei en nos Boschtges,
suenter il suffel, ei quei vegn il temps a scarin e dar pardelgia.
- ad. 2. Sarain cun igl Rapport de Sgr. Seeli, tenor veglia esperienza bucca esser
en gieneral cun sia expresiun' da cort, chei seigien unbeständig, bein
aber chei segi en mintga uault vegls e giudens sche las plantas veglias
fussien bein ora, aber mo en quei chas, stin sarain quellas seo igl Hortulan
alzar ora senza don' d'ellas giufnas, et el modern temps plantar ina andra,
cun esser sagis chella maunchi bucca.

lio 3. Vomien a sia fin! e quei ei fatg natural, tuttas causas han ina
entschiette et ina fin, et ils mettels per prevegnir a quella vesta
caussa en une bucca inventai, sil meins pils uaults de Sujetsch
si de meunsura! essent ei vegniu repartidamein fatg en provas, e
sin diferentas modas, e cun tut fliss applicadas e es nus auters cun
nosas forzas susteninas, mo essent ussa perschuedi, che quei tut
sigi stau adumbatten, e quitasen che era nos Sigr. Botschtgics duessen
ver en quei, suenter tontas en provas fatgias e calar de mortificar
nus, cun lavurs e speffas inutilillas, che survasgen nosa pussivladad
economica, senza ils minims aspects de era mo enzaeuras poder sperar
era mo ina pintga rendita, il resultat vegn ad esser, e quei senza
falir, avon che tuttas en provas en fatgas, vein era nagins uaults! —

lio 4. Blegescha il Sigr. Prefarant, sigi il tschliet tractamen de quel!
quei lei copie sin duas modas! manegia El nus mer El? ha El maniau
siv personal, sche suplichein mo ch'el vegli far meglier! ha El
maniau nus il qual ei ualti probabel, sche secartin, ch'il detochi cun
siv agien pogn en dies Els! Essent ton ad El sco als auters Botschtgics
adina obediu, e fatg sco ei han comendau leider! Se cartin che quei
Sigi onus bucca vegniu smegau giu chas contrari savin tras El sez
musar ora, che mer El mer auters sapion dir che nus veigien bucca
fatg tut quei che ei vigniu giarischau de temps en temps et era per
quei adina tochen oz vegni ludii de haver bien uorden, et haveven
era, tochen ilg Sigr. Botschtgics han buca voliu entschar, et enconter
natura meglierar. Nus selubin dira anavos sigl emprem comperiu
Botschtge Livers, tochen oz,

Sigaur Livers ha giarischau in curtin beim claus ore e vegnus cultivaus,
quei ei immediat darentau, cun gronda bregia e quost, Sgr. Fancha ha
quel forsa era aung viu, quei ha uzau biars ons, cun tanta atenziun,
e qual ei staus il resultat? Igl resultat ei staus quel che en
quei curtin ei carschiu digl tut! resalvand de quei il qual ins
spitgava — aschia ei tut stau perins de calar de meter speffas
e quel sechar ira en.

Cunci ei passau tochen avon 4, 5 ons alura ei vigniu giarischau
de nies Sgr. Botschtge Superior den provar ina Cultura a Curmichut,
era quei vein cun plischer acceptau, vein comprau per in grond daner
plontas, plontau, pertgiran, suenter turnau a continuar, tenor

giarisch, a cultura, et alura buca mo mes sin la nova cultura in
pistur, sonder sigl entir uault Carmicut e S. Brieda, eun pagar
a quel fr. 1 odi che porta anual circa fr 200 et varga f: la stat et
igl unvorn de grandissimas navadas cura che las cauras pon bucca abas
vegn ei bucca pertgirau: Era quella cultura, lei dubitar zun fetg, de
enza curas far a nus plischer, digl render ei bucca raschiene, seb ins
vul quintar las fresas, las quallas en grondas arunda schon ussa
senza aune voler adusar aune pliras d'ina semiglianta natira, che
vignessen a enstar adina pauc fr 500 per on, e quei entschares
lutina a Desser per ina paupra vischneuca, tier ils anders quosts,
Dau ora per nuot Detgia vunda! — ord las schon a legadas rischun,
seo ord las suondontas! savein bucca capir co il Sgr. Refarent,
ugegia, tut nuns pitgoda mein de a nus renfilschar tractamen? nua
che tuto Boschges de a lochen x. Sgr. Seeli era compriu, han adina ma-
nau si nosa Vischneuca seo muster, et era, tuncin nuota de dir, bucca
senza rischun, nies worden de uaults era spargn! f: e quei ei meglio
pils salvadis, che Theori: / Aschia per saver spargnar la lena vein,
folg ina via carabla de 2. uras, eun grandissims quosts e lavurs cuminas,
per saver manar nautier chiltschina, de temps en temps, restringiu il
Dar lena de bagigiar e glasenar era fetg obligatoris igl bagigiar de erap
tuts nuegls ep. nua onflen ei Dopli voluntari?
cheu vessen eune bia de obligar, en nies avantsotg, che scigien bucca
stai lochen ussa maltractaders de uaults, e Davenportien era on eun
la forza, semiglions.

Nus essin en gieneral adina stai, eun ils principis dils Signars Boschgies,
Dacort, ober ord experienza, e repetidas enprovas fetgas, vesein, che quels
en bucca de pertut applicabels, e gida tut nuot, voler sforzar la natira,
paupras Vischneucas — Nus vesein era tutavia bucca en che nos
uaults, vordien aschi spert en decadenza, seo vegn pretendiu de glient
che han quei aune, mai, ad Locum balenzau — Nus vein ilgs pli
biars uaults, che han biala carschientseha, e biala giuventegna! —
105 Cnei che rischgardescha la pisculaziun, essin da cort, che scigi
nuschivela e fetg nuschivela ei era quella che impedescha la vegetaziun
et era la plantaziun! Clauder ei causa numpuscivela dovrar pli bia
lena, che quei ch'in podos pretender della plantaziun, era igl meglio
resultat! Pertgirar ora! ei cartivel seo schon avon menzionau,

et era eursa nun puseivla! — Dischmetter la pisculaziun p: silg funs
seo avon maun ei: / et aune elgs uaults, ei tenor nofpa arenscha e dapli
che Sujetsch existta proctico d' economia, ina canpsa nun puseivla mo
in solet mettet podes gidar tier la vegetaziun de nos uaults cun bien
suesess! nomna damein glient e tiers bandonar la vall! quei mas
matei era ves; aber puseivel! seo tuttas creatiras eregient cartun era
nus, che ant segi scoffin per nez dilg christyeun seo era ils uaults. —
Finalmein ariva e setschenta giu Sgr. Seeli, cun sivi Proferat, sils uaults
Xireil, cun ad Els T. T. Signrs., dar de erer stermentus prigels de Lavinas!
El po quei haver observau, pasont la stat! — Nus encunter comi a ber
vein locher en cheu, temps d'un viern aune mei viu! — Agi po aber
aune doventar ei mo in che po saver! Che quella part uault vesiv
ora bein, sa bucca vegniv pretendiv, aber aune bia meins sa vegniv
pretendiv, che nus seigien la quolpa de quei — secartein che nagin
vegniv a pretender, schiglioc esen elg cas de musar ora quei: schei vego pret.
Signur Seeli ha tutta rischun, de pretender, che la part dilg uault Xireil,
che mira encunter la val Bugneiv seigi maltractada, nus matein aune
vitierv e sechein ella ei sin l'opsa sblutada!

Aber deplorabel eis ei de Sgr Seeli, chel vul Els T. T. Signurs, sehar oier, che
nus seigien ils aucturs de quella eschirpada, e numna bucca igl auctur,
chei ad Els meglier enconischents, che a nus.

Nus pretendin eh igl grad menzionau uault segi vegnus ruinaus per Diever
de baggiar la via nova, e la gronda part ei vegniv dovrada malnizeivlamain,
cun meter en lo chiens petgas senza basegns, che ston schon ussa vegniv,
resersidas, entras de erap, nua eh era nus portein nies agid lautier, ultra
clauder ant nies funs suenter la via, cun petgas erap per spurgnar la
lena. Quella sblutaziun, duera a sias uras, dellas auctoritats eser meglier
survigilada, seo era vegniv pendorau las consequenzas, e bucca mirar tier,
et ussa voler pretender che nus desgien far bien, igl mal dils anters.

Sgi che ha dischtrunjiu di era tenor lescha reversiv! — sche la via ei
per sia atgna quolpa semessa en prigels, dei era seguirar cun agid de sia canpsa.
Signur Seeli va aune pli lunsch p: sche capin igl Tudestg: / per Els T. T.
Signurs far seperschuader, chei seigien Revoluzers! che hat ^{ei} ~~sein~~ ^{er} ~~ad~~ ^{mo} ~~niz~~ ^{ions},
ner leschas ner comonds! nus lein per quella gada d per Els T. T.
Sgrs. bucca dilg tut un fisar, e Sgr. Boshlge Seeli schanjar, cun concluder
chel hagi sret sivi refarat en ina compleina alteraziun & c.

resolvent ober, che sche quei land, Dues anne ina gada vegnir esprimius
encunter de nus, vegnian a defender nostra Honor e bien Num! —
nunditgoat tiarsas personas —

Encunter quella trestta e bassa escpectoraziun de land, vein aber
lutina la curascha de domendar si, igl' empren Sgr Boschge
Livers, tochen neu sigl present Sgr Seeli, sco era Signur Coaz Boschge
Superiur de nies Cantun, sche bein ei sapien net possien per conziencia
Dir, che nus havein era ina soleta gada, conterdetg a sias ordinaziuns? —
So let duas gadas, vein conterdetg ases giarisch, e quei cun bucca ritschi=
va supsidis, e quei ord spia tema che quels podessen haver fessi en la Cua
t. t. Signurs Els veon clar, ord igl' sura grad alogau, chei bucca de dubitar
che veigin bucca fatg nies duer, aschiglioc fus anus bucca vegnir
oferiu premis?

Fina luein propi na Signur Seeli ad Els t. t. Signurs de voter decretar!

1. che la schetga sur Sadrin, en in dat Els de terminau temps degi (sche
capiu endretg) vegnir tenor instructiun sarada e determinada, ^{nomina est} ~~nomina est~~
2. entras ina cultivaziun, fatg darentar quella giufna.
3. per saver far chiltg davos darenti, tuto lena veglia Scheripada ora, e la
pisculaziun, tochen autras sarada.

tschia ha eun pauc plaid's detg debia, aber lei der bucca pusseivel
de manar ora!

no 1. Sche vein capiun — dei vegnir determinada, quei ei quella schetgia
sehon de natira — sarada, ei quella stada de nostra recordientcha, et
ei aunc ussa per nus, e giarischrein mo che quella dei ristar
sarada pigl' tagl, de cheu en via, per nus et auters —

do 2. De far vegnir quella schetgia giufna efsen fatg contents, e legras nus
zun fatg, e lessen era porcher nos survechds aschi lunsch sco pusseivel,
aber ord avon lein per quella inpermischun ina garanzia, che quei darenti
e quei pretendin ord rischun, che tuttas en provas, han tochen en cheu
manau tier nagin favoreivel resultat, sonder pli tost per dabis anavos.

no 3. per saver manar ora igl' sura, sto pi tuto lena veglia vegnir eschirpada,
tier nus vegn ina semglienta pretensiun, nomada ina pretensiun d'in
tin senza tagl, pli engiu engiu han ei forsa in pli adatan Num —
Nus damondein mo Sgr Seeli, ha el enconischcha de quei want? —
ei quei igl' chas, sche sto el haver vin, che quei want ha en quasi

Int' l'ena veglia, resalvant' sisum' prosperescha quel' tenor giarisch.
Erschia' stues quei uault' eun' pintga eseseptiun' vegni' p'inaus entuorn.
Encunter questa pretenziun, esen schon ussa necessitai, de stuer
formalmein protestar encunter, seh' Els t. t. Signurs Duesen encunter
lutta nosa speranza, decretar u' sechar tier enzigai semigliant, che
fus inresponsabel, ner avon Dieu ner avon il munde, lura fussen
schon franchisei de la rinas, et aunc pli' fetg sutaposts de Bovas,
quei diei darentar mei, num' eun' la surforsa Prusiana. —

Pli' ana von' zupa Sgr. Seeli il madem' artechel, Davos tier, igl' giarisch
ch' Els t. t. Signurs, vegnien' era u' decretar, che la presentaziun en quei
uault' seigi recomendada! —

El sa pertgei el stat' eun' quella preposiziun' en l'umbriva!
perquei ch' el sa bein' avunda che quei p' sco schon a legau:)
ei anus nun puseivel.

Volend' sarar giu' quei uault' tenor giarisch digl' Sgr. Prefarent
fus al vischinadi de Sadrin, fetg nun puseivel, de pli' saver
la ner thiers mansdels, era stenssch' anders thiers senza immensdon,
buca ton per la presentaziun, egl' uault' sez sco per motif digl'
transit, che vein' tras quel, per saver guder las antras pistiras,
che zirkundeschan quei uault', sco era per anne re peter inagada,
Sgi perlgia ora, ner a Sgireis ei puseivel de pertgirar ora quel? —
Ord' las alegadas e fundadas, rischuns vesen Els t. t. Signurs en, che
sarar giu' in semigliant Circuit' avon casa fus pasau a din
vischinadi memia da tier. Esen' aber della ferma perschnasiun'
chei vegnien' mai apli' mai a Decretar enzigai semigliant, cunzun
senza buca eser ou larmein' perschnadi, eis ei puseivel ner buc! —
Nus sa vein' gnane' dubitar, chei vegnien' buca a desasandir Nus et
enviar Sgr. Seeli, eun' siu' mal fundau' raport, tier siu' bien' Ruas. —
Duesen Els t. t. Signurs encunter lutta nosa speranza buca enflar,
nosas rischuns per sufficientas, e Decretar tenor giarisch digl'
Sgr. Prefarent, sehe fossen schon ussa necessitai de formalmein
protestar, encunter in semigliant' Conclus.

Nus lein' aschia' concluder, eun' laschar ad Els la cansa grandamein
per recomendau, e la schein' Nus adina, en lur Culha protectiun

e favor per recomendar, rugond per la protection
Divina, sur lur operat, seo era sur Danus e nios suar!

Fujetch ils 22de Gener 1871

per la Inpraslonza
igl' president communal
Lucas Careng.

Igl' Searvon communal
Giachen Antoni Schmet.